

Józef Wroceński

"L'ufficio del vicario generale nel Codice di diritto canonico del 1917 e del 1983", Davide Mussone, [Cittá del Vaticano] 2000 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawn-historyczny 44/3-4, 242-245

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kościelnych sądów węgierskich w ich codziennej działalności, a także jest dowodem uznania wydawców dla kompetencji Autora w sprawach naukowych i administracyjnych.

Ks. Julian Katowski, MIC

**DAVIDE MUSSONE, L'UFFICIO DEL VICARIO GENERALE NEL
CODICE DI DIRITTO CANONICO DEL 1917 E DEL 1983,
LIBRERIA EDITRICE VATICANA 2000, ss. 244.**

Biskupi diecezjalni będąc pełnoprawnymi pasterzami Kościołów partykularnych posiadają w tychże Kościołach zwyczajną, własną i bezpośrednią władzę rządzenia. Na mocy tej władzy mają prawo i obowiązek stanowienia norm dla wierznych powierzonych ich pasterskiej trosce, sprawowania sądów i kierowania wszystkim, co należy do dziedziny kultu oraz apostołatu. Można więc powiedzieć, że do nich należy przede wszystkim bezpośrednie zarządzanie Kościołem partykularnym w granicach określonych prawem. Ta jedność władzy skupionej w osobie biskupa diecezjalnego znajduje swoje uzasadnienie w naturze urzędu apostołskiego. Biskupi bowiem z woli Bożej zajęli w Kościele miejsce Apostołów. Swój urząd pasterski sprawują osobiście, mając do pomocy kapłanów i diakonów, tworzących jedno prezbiterium. W tym bezpośrednim zarządzaniu diecezją znaczną rolę odgrywają wielorakie rodzaje jurysdykcyjnego zastępstwa wspomagającego biskupów diecezjalnych. Zgodnie z prawem zastępstwo to jest możliwe w zakresie władzy wykonawczej i sądowniczej. Każda zatem partycypacja we władzy biskupa diecezjalnego stanowi uczestnictwo w jego posłudze apostołskiej. W tym kontekście należy rozumieć urząd wikariusza generalnego. Posiada on władzę wykonawczą, czyli administracyjną w całej diecezji, która na mocy prawa przysługuje biskupowi diecezjalnemu. Jest to więc władza o charakterze zastępczym, gdyż wikariusz generalny nie wykonuje jej we własnym imieniu, ale w imieniu biskupa i w ścisłej z nim łączności. Z tej też racji należy on do grona najbliższych współpracowników biskupa diecezjalnego. I chociaż geneza tego urzędu sięga wieku XIII to jednak zmiany zapoczątkowane przez Sobór Watykański II m.in. dowartościowanie pozycji prawnej biskupów koadiutorów i pomocniczych oraz wyraźna sugestia prawodawcy, aby to właśnie im powierzać ten urząd, a także nadanie mu charakteru obligatoryjnego, domagają się nowego spojrzenia na tenże urząd. Dlatego też z zadowoleniem należy przyjąć opracowanie Davide M u s s o n e omawiające problematykę prawną dotyczącą urzędu wikariusza generalnego w świetle dyspozycji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 roku.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów oraz wykazu źródeł i literatury. Na końcu został dołączony indeks cytowanych autorów. Już sama objętość wykazu selektywnej literatury /18 stron/ wskazuje, że jest to praca poważna, ukazująca kompletny obraz prawny urzędu wikariusza generalnego. W pierwszym, wprowadzającym rozdziale zatytułowanym *Pojęcie urzędu w Kościele* Autor poddał analizie odpowiednie kanony obydwu Kodeksów dotyczące natury urzędu kościelnego, jego elementów konstytutywnych, kwestię powierzania urzędu i jego utraty. Nowe określenie urzędu, jak zauważa Autor, wskazuje na dwie ważne różnice w porównaniu z definicją Kodeksu z 1917 roku. Po pierwsze zniknęło rozróżnienie na urząd w sensie ścisłym i szerokim, ponieważ nie zawsze wiąże się z nim uczestnictwo w świętej władzy. Może więc być wykonywany przez wiernych świeckich, chyba że prawo Boże lub kanoniczne wyraźnie tego zabrania. Po drugie urząd kościelny jako taki nie posiada osobowości prawnej. Zapoczątkowuje swoje istnienie wraz z konkretnym nadaniem przez kompetentną władzę.

W rozdziale drugim pt. *Charakterystyka urzędu wikariusza generalnego* Autor porównując zapisy poprzedniego i obecnego Kodeksu wskazał ważniejsze różnice w określeniach prawnych dotyczących urzędu wikariusza generalnego. Szczególnie podkreślił nowe aspekty prawne omawianego urzędu zapoczątkowane przez Sobór Watykański II i prawodawstwo posoborowe, a ugruntowane w Kodeksie z 1983 roku. Zaliczył do nich obowiązek prawny ustanowienia wikariusza generalnego w każdej diecezji oraz nakaz prawodawcy mianowania na ten urząd przede wszystkim biskupa pomocniczego, zwłaszcza biskupa koadiutora. Z zasady w diecezji powinien być jeden wikariusz generalny, chyba, że co innego zalecają: wielkość diecezji, liczba mieszkańców lub inne racje duszpasterskie. Ponadto relacje wikariusza generalnego z nowymi urzędami w kurii diecezjalnej, mianowicie z wikariuszem biskupim i moderatorem kurii jeśli nie jest nim wikariusz generalny, a w związku z tym nowe ujęcie aspektu moralnego i prawnego współpracy wzajemnej i z biskupem diecezjalnym. Wreszcie zmiany w statusie prawnym wikariusza generalnego posiadającego sakrę biskupią podczas wakatu stolicy biskupiej lub zawieszenia władzy biskupa diecezjalnego. W tych sytuacjach biskup pomocniczy traci urząd, zachowuje jednak władzę i uprawnienia, które przed wakatem lub zawieszeniem władzy posiadał jako wikariusz generalny. Powyższe rozwiązania prawne świadczą o dowartościowaniu pozycji biskupów tytularnych. Biskupi ci będąc członkami Kolegium Biskupów i uczestnicząc w wykonywaniu władzy najwyższej w Kościele powszechnym zajmują należne im miejsce w zarządzaniu Kościołem partykularnym jako najbliżsi współpracownicy biskupa diecezjalnego.

Rozdział trzeci pracy poświęcono omówieniu przymiotów kandydata na urząd wikariusza generalnego i problematyki dotyczącej powierzania tego urzędu. Autor porównał przepisy obydwu Kodeksów i wskazał zasadnicze różnice. Przede wszyst-

kim zwrócił uwagę na fakt, że w przypadku gdy kandydatem na ten urząd jest kapłan, nie musi on należeć do duchowieństwa diecezjalnego, jak stanowił poprzedni Kodeks /can. 367/. Wikariuszem generalnym może być mianowany także członek instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego przynależący do prezbiterium diecezjalnego. Zmianie uległy również wymagania dotyczące wykształcenia. Według poprzedniego ustawodawcy wikariusz generalny powinien być doktorem lub przynajmniej licencjatem teologii i prawa kanonicznego. Zgodnie z obecnym Kodeksem powinien być on doktorem lub licencjatem jednej z tych nauk. Ponadto pomimo, iż zniknął obecnie zakaz powierzania tego urzędu proboszczom i innym duszpasterzom, to jednak zdaniem Autora należy unikać, z wyjątkiem niewielkich diecezji, łączenia urzędu wikariusza generalnego z urzędem proboszcza. Następnie zostały także omówione pozostałe okoliczności czyniące kandydata niezdatnym do urzędu: pokrewieństwo z biskupem dokonującym prowizji kanonicznej, urząd kanonika penitencjarza i wikariusza sądowego. W dalszej części rozdziału Autor wskazał na podobieństwa i różnice obydwu Kodeksów w kwestii powierzania urzędu. Nie zmieniła się zasada swobodnej nominacji wikariusza generalnego. Wolność biskupa w tym względzie wynika z charakteru i roli tego urzędu w Kościele partykularnym. Wikariusze generalni są mianowani bezterminowo i nawet w przypadku gdy posiadają sakrę biskupią wykonują swój urząd w zależności od biskupa diecezjalnego, informując go o ważniejszych czynnościach zarówno zamierzonych jak i dokonanych.

Rozdział czwarty opracowania, najbardziej rozbudowany, traktuje o władzy wikariusza generalnego. Autor podkreśla, że charakter władzy wikariusza generalnego w porównaniu z poprzednim Kodeksem został o tyle sprecyzowany, że władzę tę określono jako wykonawczą, czyli administracyjną. Nie ma więc wikariusz udziału we władzy ustawodawczej i sądowej biskupa. Jego władza jest jednak zwyczajna, ponieważ wynika ona z powierzonego mu urzędu w granicach określonych prawem. Ponadto jest ona zastępcza, gdyż nie sprawuje jej we własnym imieniu, lecz biskupa diecezjalnego i w ścisłej z nim łączności. Stąd też wikariusz generalny nie powinien nigdy działać wbrew woli i zamierzeniom biskupa diecezjalnego. Przysługuje mu w prawie kanonicznym miano „ordynariusza” i „ordynariusza miejsca”. Ciekawym zagadnieniem omawianym w rozdziale czwartym jest kwestia uprawnień habitualnych i prawo wykonywania reskryptów oraz podejmowania wszystkich aktów administracyjnych, z wyjątkiem jednak tych, które biskup sobie zarezerwował, albo do których prawo wymaga specjalnego zlecenia. Wykonawcza władza wikariusza generalnego może więc być ograniczona przez biskupa diecezjalnego lub przez przepis prawa. Stąd też w dalszej części rozdziału Autor szczegółowo omówił kwestię rezerwatów i specjalnego zlecenia, wskazując kilka kryteriów tych ograniczeń. Prawodawca poprzedniego

Kodeksu wyliczał sprawy do załatwienia których wymagane było zlecenie specjalne, natomiast obecnie została wprowadzona zasada zgodnie z którą takie zlecenie jest potrzebne, jeśli czynność należy do biskupa diecezjalnego. W tym samym rozdziale Autor zestawiając przepisy obydwu Kodeksów wyjaśnił możliwość delegowania władzy wikariusza generalnego, poddał też analizie status prawny wikariusza podczas przeszkodzenia stolicy biskupiej oraz wskazał inne uprawnienia np. udział w synodach partykularnych.

Rozdział piąty rozprawy poświęcono problematyce utraty urzędu wikariusza generalnego. Autor dokonał klasyfikacji przyczyn powodujących taką sytuację i kolejno je omówił. Do przyczyn naturalnych, niezależnych od woli pełniącego urząd, zaliczył: śmierć, ustanie władzy biskupa diecezjalnego, który urząd powierzył /biskupi pełniący urząd wikariusza generalnego zachowują nadal władzę związaną z urzędem/, wpływ wyznaczonego czasu /biskupi urząd ten sprawują stabilnie, aż do osiągnięcia wieku emerytalnego/. Przyczyna zależna od woli posiadającego urząd to rezygnacja, czyli dobrowolne zrzeczenie się urzędu dokonane prawnie na skutek zaistnienia słusznej przyczyny i przyjęte w tym przypadku przez biskupa diecezjalnego. Do trzeciej grupy przyczyn, wymuszających niejako na pełniącym urząd jego utratę powodowaną decyzją właściwej władzy kościelnej, w tym wypadku biskupa diecezjalnego, należą przeniesienie, usunięcie i pozbawienie. Autor zestawiając i porównując odpowiednie kanony obydwu Kodeksów wskazał na ewolucję stanowiska prawodawcy w omawianej materii. W końcowej części tego rozdziału Autor odrębnie omówił wpływ wakatu i przeszkodzenia stolicy biskupiej na kwestię sprawowania urzędu wikariusza generalnego.

Podsumowując należy stwierdzić, że recenzowana praca jest udaną próbą prześledzenia ewolucji stanowiska prawodawcy dotyczącego urzędu wikariusza generalnego. Jest ona może niezbyt wielka, ponieważ urząd ten w swej istocie zachował swój status prawny, niemniej jednak nowe, soborowe aspekty pojęcia urzędu kościelnego oraz dowartościowanie pozycji biskupów tytularnych znalazły swoje odzwierciedlenie także w przepisach obecnego Kodeksu określających urząd wikariusza generalnego. Ponadto pracę ubogacają częste odwoływanie się do norm generalnych Kodeksu, analizy porównawcze sylwetek prawnych wikariusza generalnego i biskupiego, a także odniesienia do Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich. Należy również zauważyć, że po każdym rozdziale zostały zamieszczone wyczerpujące wnioski zawierające syntezę omawianych w nich kwestii. Autor wykazał się dobrą znajomością omawianej problematyki, wykorzystał też dostępny materiał źródłowy i bogatą literaturę przedmiotu. Z tych też względów pracę D. M u s s o n e należy zaliczyć do rzędu dobrych monografii urzędu wikariusza generalnego.

ks. Józef Wroceński SCJ